

27. 4. – 1. 5. 2026

60. ROČNÍK

AKADEMICKÝ PREŠOV

29. 4. / STREDA

ÚVODNÍK

Keď priestor zmizne

Včera večer sa približne sedemdesiatim ľuďom na chvíľu ukázalo, ako môže vyzeraf kultúrny priestor, keď sa z neho vytratí život. Kvôli performancii Nádherná záhrada po nej zostala bol z Wave CNK vyneseny všetok mobiliár. Stoly, stoličky, pohovky, kvety aj drobnosti, ktoré bežne ani nevnímame, zmizli. Diela na stenách prekryla biela látka. Nebola to len scénografia. Bol to obraz.

Príbeh barónky Sidónie Nádhernej je príbehom záchranu miesta, ktoré malo hodnotu – kultúrnu, historickú, ľudskú. Včera sa tento príbeh odohrával v čase, keď sa aj naše priestory ocitajú na hrane prežitia. Zbierka „Kultúra potrebuje priestor“ nie je metafora. Je to posledná línia obrany kultúrnych operátorov po celom Slovensku.

Wave v Prešove. Divadlo Pôtoň v Bátovciach. Dva konkrétne priestory, dve konkrétne komunity, ktoré môžu zmiznúť. Nie preto, že by o ne nebol záujem. Nie preto, že by nemali obsah. Ale preto, že o ich osude rozhodujú ľudia, ktorí nerozumejú tomu, čo riadia.

Ak sa dnes pozeráme na prázdnu miestnosť, nemali by sme ju vnímať ako umelecké gesto. Mali by sme to brať ako varovanie. Kultúrny priestor nezaniká hlučne. Nevrúti sa zo dňa na deň. Vyprázdňuje sa postupne. Najprv zmiznú zdroje, potom program, potom ľudia. A nakoniec zostane ticho.

Samozrejme, kultúra potrebuje priestor. To vieme. Otázkou je, za akú cenu sme ochotní ten priestor udržať.

Michal Ditte

REFLEXIA

Divadlo Postup pri Filmovom klube Pohyb, PU, Prešov: Valentine

Ukrajinskí študenti Prešovskej univerzity prinášajú na tohtoročný Akademický Prešov svoje tieňové divadlo s motívom lásky, konfliktu, zmierenia, konfliktu, zmierenia, konfliktu, zmierenia... (konfliktov a zmierení bolo skutočne veľa). Dejová línia, aj napriek svojmu občasnému roztraseniu, ponúka univerzálny naratív problematiky vzťahov, ktorý sa následne tvorcovia pokúšajú prostredníctvom svojich vlastných tiel vizualizovať, a napriek všetkým nedokonalostiam je vystúpenie presiaknuté tvorivou snahou a hľadaním vlastného umeleckého výrazu.

Zároveň z ponúkaného priestoru vyťažili maximum: môj „klobúk dolu“ patrí dvom členom tímu, ktorí po celý čas nehybne držali napnuté biele plátno, za ktorým hrali herci. Veľmi sympatické bolo vidieť a počuť najmä ich euforické výkriky a srdcervúcu vďačnosť po skončenom predstavení.

Aj napriek tomu, že prevedenie bolo viac verejnou arteterapiou než profesionálnou hrou tieňov, zápal a extatické nadšenie divadelníkov im určite poslúžia ako skvelá štartovacia čiara. A my sa medzitým budeme tešiť na ich postupný rast a potenciálne aj ďalšie vystúpenia v nasledujúcich ročníkoch Akademického Prešova. Na záver pridávam moje obľúbené slová režiséra: „Ďakujeme panu Pukanu!“

Lucia Šarišská

REFLEXIA

ŠTUDENTSKE DIVADLO PREŠOVSKÉJ UNIVERZITY, PU, PREŠOV: Zapište ma inde

Študentský súbor Prešovskej univerzity vytvoril predstavenie s názvom Zapište ma inde. Prevažne ide o rozpracovanie literárnych textov, ktorým sa so záujmom venoval prof. Horák – legenda Akademického Prešova.

Samotné predstavenie tvorilo niekoľko línií, fungujúcich prevažne samostatne. Všetci študenti interpretovali témy, ktoré nimi rezonujú. Obhliadnuc pasáž so študentským oddelením a mileneckým vzťahom, bola práve tretia z častí podporená istou osobnou, mladíckou skúsenosťou. Niekoľkí z hercov vystúpili s individuálnymi umeleckými prednesmi. Komunikujúc témy sebanájdania, osobných hraníc, vzťahov, sexu či podvádžania, študenti prezentovali „úskalia“ mladého dospelého, ktorý vo svete, tak ako v tomto predstavení, nemá fixné miesto.

V duchu hesla „nič nemá svoje miesto“ sa rozhodli tvorcovia vymeniť naše miesta – publikum stálo na javisku a herci sedeli v hľadisku. Divadlo prinášajúce istý diskomfort je rozhodne funkčným a žiadaným prínosom, ktorý udržuje divákovu pozornosť a sprítomňuje jeho zážitok.

Hoci diváci na základe programu očakávali 45-minútový divadelný zážitok, štedrý prešovskí študenti im dopriali takmer dvojnásobok. A to sa často nevidí – dostať niečo zadarmo.

Niekoľkým divákom v publiku bola položená otázka: Slúži vojna mieru alebo mier vojne?

M. F.: Koriander. Alebo lepšie... Slúži koriander polievke alebo polievka koriandru?

Karolina Šamajová

REFLEXIA

Tucet: POP2 (personzeropersontoo)

„Prepáčte, som tu nový;“ zaznelo niekoľkokrát ešte pred samotným predstavením zo sedačiek publika z úst jedného herca. Nevie, či som tu správne, či tu mám byť. Dovoľte mi? Určite chcem, ale zároveň nie. Ale predsa by som mal, tak zostanem a budem diskutovať.

Inscenácia POP2 je výpoveďou dvoch mladých raverov, ktorí sú kvôli ekonomickej situácii nútení zdieľať jeden „domov“. Aj my, diváci, sme boli hneď na začiatku vtiahnutí do problematiky bytového spolunažívania, keď z nás tvorcovia vytvorili hlasovací parlament domovej schôdze. Nebol to len pasívny zážitok, ale neustála interakcia, ktorá pokračovala aj v scénach zo spoločného malého bytu či nočného ravu.

Inscenácia pracovala s témou vlastníctva, ktorá sa neobmedzuje len na materiálne veci. Postupne sa ukazuje, že preniká aj do medziludských vzťahov. Byt, partner, rodina či pocity sa menia na komoditu, ktorú si v určitom bode chceme, túžime a môžeme získať. Prostredie ravu ukazuje, ako neoliberálny kapitalizmus spôsobil, že systém prenikol aj do miest, ktoré mali slúžiť ako jeho únik. Aj alternatíva sa stáva produktom a aj odpor má svoje pravidlá, lebo veď ani bitchdoor nepustí každého dnu a ani by nemala.

Inscenácia ukazuje, ako sa dnešná generácia snaží hľadať najsprávnejšie riešenia, no neustále diskutovanie a analyzovanie spôsobuje spochybňovanie každého postoja. Každý krok má aj svoju šedú stránku, ktorej sa nedá vyhnúť, čo neznamená, že ide o nesprávne rozhodnutie.

Vieroslava Grossrubatscher

REFLEXIA

Divadlo Pôtoň a Bez javiska: Nádherná záhrada po nej zostala Ostrov slobodného slova

Stojíme v parku. Veľká skupinka, pre okoloidúcich pôsobiaca ako sekta, pozoruje a nasleduje ženu v kabáte, popiskujúcu na imaginárneho psa (alebo na nich). Jej zámok vo Vrchotových Janoviciach po vojne vyrabovali. Nemci, Rusi, naši.

Z otvoreného priestoru, kde jediná stiesnenosť vytvára naše vlastné zomknutie – snaha zdieľať teplo v chlade –, vstupujeme dnu. Náhlime sa a tlačíme sa. Barónka Sidónia Nádherná zapaluje sviece, odkrýva pred nami galériu/múzeum svojho života. Pozorujem ľudí, očakávajúcich od Sidónie príbeh. No Sidónia mlčí. Čaká, prechádza sa a my sa postupne začíname pohybovať s ňou.

Po priestore sú porozmiestňované pietne zastávky jej pamäti. Dozvedáme sa o umelcoch, s ktorými na zámku trávila čas, o rodine, ktorá ju postupne opúšťala, aj o psovi, ktorý sa vracia aspoň v písknutí. Na meotare si premietame jej fotografie a poéziu.

Na veľký stôl prináša balíky hlíny. Teraz už verbálne, s každým vysypaným vrecom, deklamačne sprítomňuje tých, ktorí odišli. Hlina je pre ňu archív – pamäť, ktorú si natiera na tvár, na ruky, spomína.

V tichu počuť bombardovanie. Druhá svetová vojna. Od straty blízkych sa oblúkom vraciame k jej poslednej strate – rodinnému sídlu. Sídí v štylizácii revolucionárky pochoduje s roľkou bieleho papiera. Pečiatkami razí slovo krása. Snaží sa nám čo najvernejšie rekonštruovať obraz zámku – predtým a potom, keď sa ho zmocnili cudzí a krásu z neho systematicky vymazali. Jej domov sa stal objektom krádeže. Bol to priestor stretnutí umelcov a inteligencie, okolitá záhrada bola jej celoživotným dielom.

Divadlo Pôtoň túto paralelu nenecháva skrytú. Tento site-specific projekt sa zámernie performuje v priestoroch (tentoraz vo Wave centre nezávislej kultúry), ktoré sú v ohrození pred možným „vyrabovaním“. Upozorňuje nás na citlivosť krokov, ktoré sa na Slovensku podnikajú voči nezávislým komunitným miestam. Sidónia bola nútená emigrovať, opustiť svoj zámok a prenechať ho zlodejom.

A my?

Zuzana Rimáková

BESEDA

Barbora Hriňová: Plachý dom

Plachý dom

Scenáristka a spisovateľka Barbora Hriňová nie je na Akademickom Prešove prvýkrát. V minulosti tu predstavila svoj poviedkový debut *Jednorozce*, s ktorým sa stala vôbec prvou autorkou, ktorá vyhrala súťaž Anasoft litera práve s debutovou knihou. Po piatich rokoch sa na Apečko vracia nielen s novou publikáciou, ale tento rok aj v úlohe porotkyne v súťaži literárnej tvorby v kategórii próza.

Obsahom prezentácie bol jej prvý román *Plachý dom*, v ktorom spoznáваме portrét muža Ambróza cez prizmu jeho dcéry. Moderátorka besedy a zároveň editorka Hriňovej románu, profesorka Marta Součková, na tomto diele vyzdvihla najmä jednoduchosť, ktorú autorka prináša a okolo ktorej sa spustila aj plodná debata.

Táto jednoduchosť je prítomná vo využitých postupoch, v jazyku aj v celkovej stavbe knihy. Jedným z dôvodov tohto efektu je aj fakt, že kniha je do značnej časti autobiografickým románom, čo akcentuje aj výber samotnej obálky, na ktorej je fotografia autorkinho otca so psom. Ambróz je v nej vykreslený ako úplne obyčajný muž, ktorý nezachraňuje svet, nevyšetruje vraždu ani neprežíva strasti z nenaplnenej lásky. Ambróz žije ako všetci ostatní, no práve v tom tkvie spomínaná jednoduchosť, prirodzenosť a stotožniteľnosť autorkinho rukopisu.

Zuzana Rimáková

DRAMAFEST – prehliadka dramatickej tvorby v anglickom jazyku

DRAMAFEST na mňa nepôsobil len ako sled vystúpení, ale skôr ako zvláštny, miestami chaotický priestor, kde sa jazyk prestáva správať „správne“ a práve tým začína dávať väčší zmysel. V Divadle Alexandra Duchnoviča sa stretli deti, študenti aj starší účastníci a nepôsobilo to vôbec rušivo. Skôr to vytváralo pocit, že jazyk tu nepatrí jednej skupine, ale všetkým, ktorí sa ho rozhodnú používať.

Aj samotné predstavenia to ukazovali. Neboli dokonalé, miestami boli jednoduché, absurdné alebo trochu neuhladené, no práve to im dávalo autenticitu. Či už išlo o nenáročný príbeh z tábora, hravých trpaslíkov so Snehuliakom alebo tému catfishingu, vždy tam bol moment, keď jazyk prestal byť kontrolovaný a stal sa prirodzeným. A možno práve vtedy fungoval najviac.

Po vystúpeniach sa tento pocit ešte zosilnil. Hry, zapájanie publika, smiech, malé chyby, ktoré nikto neriešil. Vznikol z toho akýsi „kontrolovaný chaos“, kde nešlo o výkon, ale o skúsenosť. O to, že si dovoľíš povedať niečo aj s vedomím, že to nebude presné – a že je to v poriadku.

Silný bol aj moment s hosťkou z Havaja. Zrazu jazyk nebol len o slovách, ale o gestách, pohybe, kultúre. Ukázalo sa, že porozumenie nie je len o preklade, ale o celkovej atmosfére – o tom, ako sa veci prežívajú, nielen pomenúvajú.

A práve tu sa to celé láme do niečoho hlbšieho. Bežne máme jazyk spojený s presnosťou, pravidlami, hodnotením. Tu však fungoval inak – ako priestor, kde je chyba súčasťou procesu, nie dôvodom na zastavenie. Nepohodlie, neistota, občasný chaos – to všetko nebolo slabinou, ale podmienkou toho, aby sa človek posunul.

Celé to vo mne zanechalo pocit, že jazyk sa nedá úplne naučiť „správne“. Dá sa len postupne zažívať. A možno práve v momentoch, keď nie je dokonalý, keď je trochu rozbitý alebo zvláštny, sa stáva najviac skutočným. Nie ako systém pravidiel, ale ako niečo, čo nás spája, aj keď si nie sme úplne istí, čo presne hovoríme.

Milica Petrušová

PREDSTAVUJEME Porota divadelnej sekcie

Miklós Forgács

Dramatik, dramaturg a režisér, ktorý vyštudoval réžiu na VŠMU v Bratislave u Ľubomíra Vajdičku.

Tvorí bilingválne – v maďarčine aj slovenčine.

Jeho rozhlasové hry *Tí samodruhí* a *Beštia* bar uviedol Slovenský rozhlas.

Autorsky sa predstavil aj monodrámom *Poťat(a)* na festivale Divadelná Nitra (projekt Midentity).

Pôsobí ako dramaturg v Divadle Thália Košice.

Prekladá súčasnú slovenskú drámu do maďarčiny (Ferenczová, Medowits, Zakuľanská, Horváth).

Alena Weisel Leľková

Režisérka, dramaturgička a pedagogička.

Študovala estetiku a slovenský jazyk na FF UPJŠ v Prešove, neskôr réžiu a dramaturgiu na VŠMU v Bratislave.

Začínala na ZUŠ v Humennom, kde založila súbor Masky, ktorý úspešne reprezentoval aj v zahraničí.

Jej inscenácia Jurgova Hana získala cenu na festivale Nová dráma/New Drama 2007.

Za réžiu inscenácie *Misky strieborné, nádoby výborné* bola nominovaná na cenu DOSKY (Objav roka).

Spolupracovala s viacerými divadlami vrátane SND, Astorky či Divadla Aréna.

Ivo Kristián Kubák

Režisér, autor, dramaturg a pedagóg.

Spolu s Máriou Novákovou vedie divadelný súbor Tygr v tísni.

Je zakladajúcim riaditeľom pražského Divadla VILA Štvanice.

Dlhodobu sa venuje autorskému a súčasnému divadlu.

Pracuje na projektoch nezávislej aj zriaďovanej scény.

Popri tvorbe sa venuje aj pedagogickej a lektorskej činnosti.

Michal Ditte

ROZBOROVÉ SEMINÁRE

Počas 60. ročníka Akademického Prešova sa v kategórii umelecký preklad predstavilo viacero študentov, ktorí sa pustili do prekladu poézie aj prózy z anglického, nemeckého a ukrajinského jazyka. Rozborové semináre sa uskutočnili v utorok a priniesli nielen hodnotenie, ale aj otvorenú diskusiu o tom, čo všetko preklad obnáša. Výber textov bol naozaj rôznorodý – od citlivých básní až po náročnejšie prozaické ukážky, čo dalo porote priestor sledovať rôzne prístupy k prekladu.

Anglický jazyk viedol Jonathan Gresty, MA, PhD., ukrajinský jazyk zastrešili doc. PhDr. Adriana Amir, PhD., a Mgr. Veronika Dadajová, PhD., a nemecký jazyk mal na starosti doc. Mgr. Ján Jambor, PhD. Semináre nepôsobili formálne, skôr ako priestor, kde sa dalo pýtať, polemizovať a premýšľať nad tým, prečo niektoré riešenia fungujú lepšie než iné.

Porota napokon ocenila najlepšie preklady, no rovnako dôležitá bola aj spätná väzba, ktorú si študenti odniesli do ďalšej práce.

Milica Petrušová

OSPRAVEDLNENIE

Ospravedľňujeme sa za neuvedenie autorov a autoriek fotografií v prvých dvoch číslach festivalového denníka Akademického Prešova 2026. Autorom a autorkám sa veľmi ospravedľňujeme a ďakujeme im za ich zábery, ktoré uchovávajú pamäť a sprostredkujú atmosféru.

1/2026

Lavruk Bohdan a Laura Lehetová

2/2026

Peter Hal'ko, Monika Homolová, Bibiána Alžová, Lavruk Bohdan

OZ Akademický
Prešov

Festivalový denník APEČKOVINY 3/2026, Šéfredaktor: Michal Ditte, Redakcia: Zuzana Rimáková, Karolína Šamajová, Vieroslava Grossrubatscher, Milica Petrušová, Lucia Šarišská, Daniela Zelinková, Chiara Matúžová, Grafická: Kristína Uhráková, Fotografie: Bohdan Lavruk, Laura Lehetová, Peter Hal'ko, Bibiána Alžová, Monika Homolová, Richard Stahovec

u. fond
na podporu
umenia

lu Inštitút Liszta
Maďarské kultúrne centrum Bratislava

AkademickýPrešov
 akademickypresov

Viac informácií: www.ap.unipo.sk